

2005

Kurdisztáni utakon

Kulcsár Zsolt

www.crescendo.hu

8/5/2005

Szerző:

Kulcsár Zsolt

zsolt.kulcsar@crescendo.hu

Lektorálta:

Kulcsár Katalin

Fotók:

Kulcsár Katalin

Kulcsár Zsolt

Forráscím:

<http://www.crescendo.hu/konyvek/kurdisztani-utakon>

Kiadó:

Kulcsár Zsolt, zsolt.kulcsar@crescendo.hu , Tel: 30-9935064

Az e-bookot Creative Commons Jelöld meg!-Ne add el!-Ne változtasd! 2.5 Magyarország Licenc alatt tették közzé

Megtett út: Budapest – Van (3174 km)

Román-Bulgár határ

Az odaút meglehetősen mozgalmas volt. A Bukarest-Isztambul-i járaton mindenféle csencselő népség hordta izgatottan fel- s alá a portékáját. A vonat szűk folyosóján több tucat sötét arc meredt ránk, szemmel láthatóan nem örültek érkezésünknek: a magunkfajta némben az ő szemükben nem több újabb helyfoglalóknál. A Duna által jelölt határvonal átlépése után, Russe tájékán nem mindennapi élményben volt részünk. A kereskedő útitársaink izgatottan rakosgatták a zsákokban tárolt cuccaikat, előbb a feljáró elé pakolták egymásra a tucatnyi zsákot, majd gyorsan átszervezték a hálófülkék egyikébe.

Az egyik ilyen átcsoportosításnál a mi hálófülkénk csomagterét szemelték ki tárolóhelynek. Az egyik jólmegtermett arc jellegzetes Giulesti-i szlengben közölte velem szándékukat, s már lépett volna is az áru után, amikor közöltem vele, hogy nem veszünk részt a kétes természetű csomagok megőrzésében. Hálófülkénk perceken belül főtere lett volna mindenféle vámvizsgálati eljárásnak... így mindössze egy atyáskodó román határőr intő szavait kellett megszívlelnünk.

Ilyen vámvizsgálatot még soha sehol nem tapasztaltam: a vonat Russeben kb. egy fél órát vesztegelt, miközben embereink könnyítettek a színültig megpakolt fülkéken. 5 perccel azután, hogy minden kétes természetű csomag elhagyta a vonat területét, megjelent egy zord ellenőr és árgus szemekkel firtatta hátizsákunk tartalmát...

Kara és Enrique

Két kedves útitársunk volt Isztambulig, a New York-i születésű **Kara** és kiszármazott barátja, **Enrique**. Az elmúlt néhány év során kialakult bennünk egy elég masszív előítélet az amerikai népekkal szemben, ezt hivatott enyhíteni ez a két ember. Igyekeztünk minél jobban kivesézni az amerikai-iraki kérdést, előljáróban egydöntetűen felsoroltuk a G.B.-t megillető jelzőket. Utazótársaink sokat meséltek az ikertornyok támadása után kialakult pánikhangulatról. Enrique Manhattanben egyik alkalommal egy földön hagyott pizzás-doboz körül kialakult hisztériára lett figyelmes, ijedt arcok kiabálták, hogy "*warning, there is a bomb!*".¹E. felvette a dobozt, majd nemes egyszerűséggel megállapította: ez egy üres pizzás-doboz. Az emberek örültek tartották "vakmerősége" miatt...

Bulgár-Török határ

A várt hajnali időpont helyett reggeli 8 órára értük el a határt, az ott tapasztaltakról feltétlenül szólnom kell. Az idei évtől román állampolgárok is csak vízummal léphetnek be az országba, ennek megszerzése a következőképpen történt: mindannyian leszálltunk a vonatról majd sorba verődve csoportosultunk egy udvari épület előtt. Az ablakhoz érve kiderült, hogy a vízum ára kelet-európaiaknak 10 dollárba kerül, ami az itteni árfolyam szerint euróban szintén 10 egység. Szegény briteknek fontban kellett ugyanennyi lepengetniük... Számos turistának nem volt ekkora összegben készpénz a birtokában, bankkártyával azonban nem lehetett fizetni, sőt, semmilyen lehetőség nem kínálkozott pénzfelvételre. A kialakult helyzetre az első órában nem született megoldás, már-már úgy tűnt, hogy a lelkes nyugat-európai és amerikai turisták kénytelenek Bulgária területén maradni, amikor a török hivatalos szervek úgy döntöttek, hogy a problematikus elemeket autóba ültetik és elszállítják egy közeli pénz-automatához. A művelet eltartott további egy órát, majd csekély 5 óras késéssel továbbgyördültünk Isztambul irányába.

¹ Vigyázat, bomba!

Isztambul - ázsiai oldal

Isztambul nem akarta megmutatni magát. Lepakoltuk terheinket az előre lefoglalt szálláshelyünkön, majd frissen szerzett amerikai barátunk, **Jason** kíséretében elindultunk csatangolni. Első célpontunk az ázsiai oldal volt, kompra ültünk és áthajóztunk a Boszporusz túloldalára. Cél nélkül vergődünk a forgalmi csomópontok között, enyhén riadtan kerestük a kiutat. Megkönnyebbülve állapotunk meg egy török bácsi utcai gyümölcspultja előtt, udvarias köszönés után kértünk bir (egy) kiló barackot. A bácsi gondosan nyúlt a tasak után, miközben kérdésére mondtuk hogy mi **Madzsaristanból**, Jason pedig **United States**-ből jött. A hallottak hatására a mozdulat elhalt, a bácsi visszaült a helyére és ügyet sem vetve ránk, a semmibe révedt. Nem értettük, hogy mi történik, látván, hogy levegőnek néz bennünket, megsemmisülten álltunk odébb. További két-három kellemetlen tapasztalat után körvonalazódott bennünk a sejtés: amerikai barátunk nem szívesen látott vendég Törökországban.

Jasonnak volt még néhány nem éppen udvarias megnyilvánulása. Egyik alkalommal egy helyi festő galériájában csodáltuk az alkotásokat, a művész nagy lelkesedéssel mutatta meg a török életábrázolásait. Jason látván a bácsi igyekezetét, flegmán közölte, hogy "I'm not interested on this"². Amerikai társunknak fel sem tűnt a vendéglátónk arcán átsuhanó sötét árny. A bácsi nyomban elfordult tőlünk, a továbbiakban nem véve tudomást jelenlétünkről.

Anatóliai szőnyegárusok

Egyik isztambuli esti sétánk során betévedtünk a **Kék Mecset** mögött húzódó bazárba. A szőnyeg- és kilimkereskedők üzletük előtt sétálva vadásznak áldozataikra: az arra lézengő turistákat árnyalt trükkökkel csalogatják boltjukba. A fagyott nyugati arcokat gondos terápiás eljárással lazítják fel, a frusztrált, lefárasztott turistából percekben belül lecsapolnak minden szorongást, feszültséget. Óvatos kérdésekkel próbálnak minél többet megtudni a vendégről, az elmeséltekből kinyert információkat pedig rendkívüli emberismeretükkel egészítik ki. A tősgyökeres anatóliai szőnyegárusról vendégtől függően percekben belül kiderül, hogy számos kedves barátja él Budapesten, Madzsarisztan pedig egyértelműen arkadas (barát) Turkiye-vel.

Számos nyugati turistában kialakult egy frigid, elutasító attitűd; szemükben minden szőnyegkereskedő pénzbányának tekinti őket, minden figyelmes gesztus, kedves szó a pénztárcájuk ellen elkövetett merénylet. Tény és való, hogy a szőnyegkereskedő érdeke, hogy eladja portékáját; meggyőződésem azonban, hogy sok esetben érdeklődésük legalább annyira kíváncsiságból fakad mint üzleti szándékból.

Bülent - az első jel Vanból

Bülent egy a sok Kelet-Törökországból származó szőnyegkereskedő közül. Figyelmessége, vendégszeretete gyógyír sivar lelkemnek, a kendőbudoárjában töltött 2 óra alatt pusztán a jelenlétével regenerálta hézagos aurámat. Beszédstílusa, gesztusai, mozdulatai nagy hatással voltak rám, így érezheti magát a megfáradt ember egy hatékony pszichoterápia után.

Lelkesen mesélt **Van**-ról, a kurd emberekről, a kendőkről, szőnyegekről, feleségéről, gyerekeiről. Miközben hallgattam, lassan fortyogni kezdett bennem a gondolat: nem hagyhatjuk ki Kurdisztánt, mindenképpen el kell jutnunk Keletre is!

² Nem érdekelnek ezek a dolgok

Büilent légiés mozdulatokkal helyezte el a Kedves nyakán a szebbnél szebb kasmírkendőket, s közben gondos részletességgel magyarázta, hogy melyik szín és anyag kompatibilis Kati alkatával.

Göreme

A 14 órás út Isztambulból **Kappadókiába** meglehetősen fárasztó volt. Reggel 8 óra körül értünk Göreme központjába, ahonnan 10 percnnyire volt a kiszemelt szálláshelyünk. A sátorcamping a célnak megfelelt, a tulajdonos azonban meglehetősen flegmán bánt a vendégekkel. Lerítt róla, hogy kifejezetten rühelli a turistákat, egyáltalán nem csinálja szívesen ezt az egészet. A valaha jól-kialakított körülmények elhanyagolva bár, de fennmaradtak, az igazi vállalkozó kedv (vagy maga a vállalkozó) azonban felszívódott. A domináns szerepet betöltő úszómedence mögött volt egy általa teljes mértékben került, stílusosan kialakított barlangbédlő, ahol szieszta idején jól el lehetett lenni.

Dél körül kísértünk, hogy alaposabban szemügyre vegyük a zezugos holdbéli tájat. Olyan valószerűtlenül szép volt minden! A tufába vájt lakások, néhol külső épületekkel kiegészülve, szemet gyönyörködtetve simulnak a tájba. Felkapaszkodtunk a lakónegyed felett uralkodó hegyre, a látvány befogadhatatlan volt. A távolban a rózsavölgy méltóságteljesen dominálta a fehér-sárga színekben fodrozó szurdokat. Mögöttünk terült el a tündérekémény völgy, alattunk a barlangszállók labirintusa.

Barlangtemplomok - Open Air Museum

Másnap reggel kísértünk az Ürgüp irányában lévő 3. században létrejött **keresztény templomokhoz**. A nagy számban összegyűlt turisták miatt a barlangok megtekintése nyájszellemben történt. Olykor olyan sokat bambultak egy-egy kápolnát, hogy csak hosszas várakozás árán tudtunk hangyamódra bejutni. Az élmény intenzitását ez nagyban befolyásolta: a különleges helyszín hangulatát tömegben jóval nehezebb átérezni.

A korai keresztény Krisztusábrázolások és a újra- és újra-visszaköszönő bibliai motívumok imitt-amott értelmezhető és élvezhető állapotban maradtak fent. Az emberábrázolások nagyon megszenvedték a muszlim ráhatásokat: a fejek helyén lyukak tátongtak. Az egyik török ajkú idegenvezető angol turisták által feltett kérdésre azt válaszolta, hogy a kikapart fejek a nyolcvanas években idelátogató műveletlen turistáknak köszönhetők...

A kappadókiai bornak minden időkbén nagy kultusza volt: már a keresztény szerzetesek is nagy figyelmet fordítottak az isteni nedű előállítására. A barlangi adottságokat kihasználva olyan belső kamrákban tárolták a borokat, melyekben évszaktól függetlenül mindig 18 Celsius fok uralkodik.

Szőnyegvásár

A templomok után valami szellős, világi élményre vágytunk, így lestopoltunk egy autót **Ürgüp** irányába. Kiadós ebéd utáni ögyelgésünk során szóba elegyedtünk egy helyi szőnyegkereskedővel. Szó szót követett, pillanatok alatt tengernyi kilim és perzsaszőnyeg társaságában ernyedten szürcsöltük a vendégnek kijáró ízletes almateát. Ártatlan csevelynek indult a dolog, a bácsi lelkesen dicsérte a magyar nemzetet, állítása szerint a mahdzsar ember nagyon jó ízléssel rendelkezik, "**Budapeste**" nagyon szép meg minden... Egyértelmű volt, hogy beszélgetésünk tárgya vendéglátónk kénye-kedve szerint jól meghatározott mederben csordogál. Teltek a percek, egyre családiasabb hangulatban folyt az eszmecsere, a bácsi egyáltalán nem kapkodta el a dolgokat: valahányszor elfogyott a tea, intett az inasfiúnak, az pedig minden egyes alkalommal másféle ízű finomsággal tért vissza.

Közben vendégek jöttek, a derék török elnézésünket kérve pár percre otthagytott bennünket, ezalatt az legénnyel próbáltunk értekezni. Megkértük, hogy mutassa meg a kilimeket és mondjon árat rájuk. Az előbbi kérésnek rögvest eleget tett, ár azonban továbbra sem hangzott el. Több tucat gyönyörű kilimet csodáltunk meg, a fiú segítségével több körös szavazással kiválasztottuk a legszebbeket.

Ezalatt eldöntöttük, hogy ha 50 euróig kapunk megfelelő szőnyeget, akkor veszünk egyet, ennyit megér nekünk a dolog... Török úriember nem mond árat, legfennebb mutat, a nebuló sem cselekedett másképpen: gyorsan elővarázsolt egy számológépet és rövid gondolkodás után bepötyögte a kiindulási árat: 320 EUR. Hát ez nagyságrendileg nagyobb az általunk becsült összegnél, azonnal tudtam, hogy nem lesz ebből üzlet. Beírtam az általam kínált összeget: 35 EUR. A srác tört angolsággal habozás nélkül rávágta, hogy "this is not possible" egyértelműen tudunkra adva, hogy a nagyságrendileg különböző összeg között nem lát átjárhatóságot. Éreztem, hogy csak tempózik, bár elég reménytelennek tűnt a dolog, kedvem volt számháborúzni. Rövid stratégiai egyeztetés után benyögtem a 40 EUR-t, mire a srác lejött 240-re. Húh, ez nagy eredmény, ekkorát nem szoktak egyszerre csökkenteni az áron, bizonyára nagyon túllőtt a célon az eredeti összeggel.

Időközben vendéglátónk gyorsan nyélbeütött egy üzletet az olasz vásárlóival, majd visszajött hozzánk. Ugyanott folytatta ahol abbahagytuk: tudomást sem véve a közben kiterített kilimekre tovább csevegtünk Törökországról, a szőnyegekről, Kayseriről, turistákról... Nem kapkodta el a dolgot, tudta, hogy az idő neki dolgozik, minél többet ülünk, annál nagyobb összegért adhatja el portékáját. Miután megdicsértük a kilimeket, megkérdezte, hogy melyik tetszik a legjobban. Kati rábökött két-három példányra, mire vendéglátónk elismerően nyugtázta ízlését, majd a szőnyegek eredetéről tartott egy kiselőadást. Részletesen elmesélte az egyes motívumok szimbolikáját, hihetetlen érzékkel kidomborítva a bennünket is érinthető részleteket.

Tudtam, hogy mire megy ki a játék, egyértelmű volt, hogy egy jól felépített, számtalanszor eljátszott jelenet szereplői vagyunk, melynek egyetlenegy befejezést álmodott meg a mindenkori szőnyegkereskedő. Ennek ellenére élveztem a dolgot, mert a rendező nagyon jól csinálta a dolgát, hihetetlen aprólékossággal építette fel a jelenetet, nyugodt, kiváros tempóban mellőzött minden alpári módszert. Hosszú perceként át folyt az alkudozás, vendéglátónk úriemberhez mérten a végsőig nem mondott árat, csak ismételte jól bejáratott kérdését: "What is the best price for you? Tell me your best price!"³. És megmondtuk. A végső összeg 60 EUR lett, az elképzelt maximumnál 10 egységgel adtunk többet. Az élmény mindenképpen sokkal többet ért ennél, úgyhogy boldog kilimtulajdonosként távoztunk világpolgár barátunktól.

Török fürdő

A sikeres szőnyegvásár után végre sikerült megtalálnunk a keresett török fürdőt; 10 perc múlva már jellegzetes helyi törölközőbe csavarva szívtuk a páras levegőt. Törökország élő térbeli mandalája a fürdő. A török fürdők felépítésének fő szempontja – mint minden egyéb dolognak Törökországban – a társas közeg megteremtése. A fürdő centrumában egy két testnyi átmérőjű kör áll, ezt 4-5 szimmetrikusan elhelyezett kisebb nyitott helység szegélyezi. A kör küllőit az ernyedttestek alkotják fejjel a centrum felé fordulva. A periférikus szárnyakban szimmetrikusan elhelyezett csapok között padokon ülve egy fél tucat ember számára van hely: ideális kontextus egy-egy rögtönzött társalgáshoz.

A zuhanyzós-szaunázós élmény után bevánszorogtunk az elkülönítőbe, ahol alapos kosztalanítás várt ránk: durva kesztyűvel ledörzsölték az elhalt hámsejteket, majd egy jólmegtermett súlyos kéz bő szappannal végiggyúrta fedetlen testrészeinket.

Felejthetetlen élmény volt...

³ Mi a te árad? Mi a legjobb ár, amit adni tudsz érte?

Derinküü

Élménydús nappal zártuk kappadókiai látogatásunkat. A délelőtt folyamán ellátogattunk **Derinküü** földalatti városába (a környék számos hasonló létesítménye közül ez a legnagyobb). Nyomasztó élmény volt szűk folyosókon egérút után kutakodni, aggódva lestük a kiutat jelző zöld nyilak irányát, miközben a pirosak mentén bejártunk minden zugot. A legtöbb folyosó annyira szűk volt, hogy két ember nem fért el egymás mellett, így állandóan figyelni kellett a szemből jövőket az esetleges forgalmi dugók elkerülése érdekében. Az élmény tetőfoka négy megtermett török férfi megjelenése volt a hetedik mélységi szinten: harsányan kérdezték, hogy milyen náció ásta ezt a csodát. Megszeppenve habogtuk, hogy turkiye, turkiye, a válasz szemmel láthatóan nagyon tetszett nekik, bizalmasan megveregették a vállamat. Úgy gondoltuk, az lesz a legjobb, ha elillanunk. Követve a jeleket, egy hosszú folyosóval próbálkoztunk. Ötven méternyi görnyedt lépkedés után beértünk egy 3x3-es szobába, melynek egyedüli kiútja a megtett útszakasz volt. **Zsácutca!** Noh, visszafordulás, amíg nem késő, döntöttem el gyorsan, de már hallottam a meglett férfiak lihegését, a mindenit, meg kell várnunk, hogy mind a négyen odakússzanak hozzánk... Féltem a mellettem lapuló fehérszövet, attól tartottam, hogy az ő vállát is megveregetik és nem fogom tudni visszatartani őket. Biztos ami biztos, kipattintott bicskával a zsebemben, mosolyogva vártam az első test felbukkanását. Leizzadva bukkant fel a vezér, s egy pillantással felmérte, hogy itt nincs semmi látnivaló, megfordult és hadonászva kiabálta a többieknek, hogy nincs miért idejönni. Rövid vita után úgy döntöttek, hogy nem éri meg a fáradozást: megfordultak és visszacsoszogtak a főterembe. Lenyeltem a torkomban megszáradt gumót, még egy pillantást vettem a mögöttünk húzódó sármélyedésre, intettem az asszonynak: visszavonulás. Szándékunk helyénvalónak bizonyult, mert időközben több turistacsoport is megjelent pillanatok alatt megtöltve a földalatti kápolnát.

A földalatti városnézés **különös élmény volt**, de szépnek nem nevezném. Több órát töltöttünk naptól távol, a halogén izzók társaságában, de egy percig sem tudtam elengedni magam.

A folyósokat nagy malomkövekkel torlaszolták el, így lehetetlenítették meg az idegen elemek bejutását.

Vörösvölgy és rózsavölgy

A nyomasztó délelőttöt sikerült ellenpontozunk egy tágas, színgazdag alkonyattal. Kappadókiai kirándulásunk utolsó ütemeként megtekintettük a zóna legfestőibb természeti képződményeit: a fodros völgyeket. Ideális időpontban érkeztünk a helyszínre, ezek a furcsa, csodás képződmények naplementekor mesés színárnyalatokban pompáznak.

A kanyon utolsó szakaszában találkoztunk egy **piknikező avanosi családdal**. Ahogy megláttak bennünket, azonnal intettek, hogy foglaljunk helyet: vendégeik vagyunk egy pitére. A családi összhang tökéletes volt: a helyszínen sirított tésztát a férfiak lassú tűzön, türelmesen sütötték, a kész ínység nagy részét pedig a gyerekek és a magunkfajta bambuló turisták zabálták fel.

Sok mutogatással szerény török szókinccsel jól megértettük egymást, rossz volt felállni és otthagyni őket.

Kayseri

Okulván a rövid távú stoppolási sikerélményekből, úgy döntöttünk, hogy Kayseribe ekképpen jutunk el. Elég nehezen indult a dolog: Göreme egy forgalomtól elzárt zónában fekszik, s ebből adódóan nehezen tudtunk kivergődni a vonzaskörzetéből. Végülis Ürgüp mellett vesztegeltünk egy jó ideig, majd felvett egy kedves, **középkorú török pár**, akik bevittek a Kayseri-i buszállomásra. Rövid idő alatt eldöntöttük, hogy elmegyünk **Vanba** az esti busszal. Megvettük a jegyeket, leraktuk a csomagokat, s elindultunk a központ felé.

Kayseriben bepótoltam az eddig elmulasztottakat: az egyik helyi étteremben szerényen rendeltünk két **baklavát**, mire felszolgáltak két tányérral. A Kedves megevett egy fél szelettel, nekem sikerült két tucatnyit feldolgoznom, minek eredményeképpen először éreztem azt: nem kívánom a baklavát. Kayseriből sem hiányzott az ízletes, arábikummal töltött Kahramanmaras fagyalt, természetesen ezúttal sem hagytuk ki.

A központban sikerült rátalálnunk a bazárra, ahol rögtön be is tévedtünk egy szőnyegkereskedőhöz, akinek számos kedves története volt a magyar emberekről. Azonnal előkapott egy fényképet, melyen állítása szerint az öccse és menyasszonya, a magyar-török konzulátuson tevékenykedő hölgy ölelkezett. Úgy tűnt, hogy egyáltalán nem zavarja, hogy nem áll szándékunkban szőnyeget vásárolni: ettől függetlenül örült annak, hogy cseveghet velünk.

Útban Van felé

Esti hét óra tájban indultunk a Best Van Tour buszjáratával. Nagyon kényelmes, jól felszerelt, jó állapotban lévő busszal tettük meg a közel **1000 km** távot, "csekély" **17 óra** alatt. Mi voltunk az egyedüli turisták a buszon, így kitüntetett figyelemben részesültünk. Az utaskísérő nagyon lelkén viselte sorsunkat, gyakran érdeklődött hogylétünk felől. Az egyik **Malatya** előtti megállóban felszabadult a legjobb kilátással rendelkező első két hely, emberünk nyomban jelezte, hogy költözzünk át oda...

A buszon megismerkedtünk egy frissen leszerelt katonával, aki eléggé tudott angolul ahhoz, hogy kifaggassuk mindenféléről. **Antalyában** volt pincér, Malatyába tartott meglátogatni a szüleit. Állítása szerint nincs jobb az orosz nőknél, munkájából adódóan is bőven volt alkalma mindenféle fehérnépfajtát megismerni, de az orosz nőnek nincs párja. Ezzel az állásponttal többször is találkoztunk már Törökországban: úgy tűnik a török férfi kitüntetett figyelemben részesíti az orosz hajtást.

Újdonsült barátunk mesélt a török hadsereg erejéről, kérdésünkre elmondta, hogy minden fiú hadköteles, másfél év a kiképzés. A parancsnok a besorozott katonajelölt dossziéja alapján dönti el, hogy hová ki hová kerül. Gyakran előfordul pl. hogy Törökország nyugati partján lévő Izmirből egyenesen Diyarbakir-be, Kurdisztán fővárosába küldik szolgálatra a jelentkező ifjút, aki napokon belül kvázi-háborús övezetben kerül és vesz részt **"terror-elhárító" akciókban** úgy, hogy igazából fogalma nincs a konfliktus háttéréről.

Kurd témákat nem nagyon feszegettem, nem akartam tapintatlan lenni. Később, mikor egy picit több rálátásunk volt a helyzetre már sokkal bátrabban faggatóztam, egyelőre megmaradtam a felületes tapogatózás mellett.

Kurdisztán szívében feltűnően gyakran szaladtunk bele betonmentes útszakaszokba, ahol csak 20-30-as sebességgel tudunk haladni kilométereken keresztül. Tatvan környékén több katonai ellenőrzőponton is átmentünk, állig felfegyverkezett katonák, korszerű harckocsik, homokzsákokkal körülbástyázott golyószóróval felszerelt őrk **vigyázták a török rendet**.

Minden egyes alkalommal összeszedték a személyi okmányokat. Rendszerint egy tiszt fegyveres katona kíséretében végigjárta a buszt, olykor felszólítottak néhány utast, hogy tartsanak velük, majd hosszú percekre eltűntek az katonai épület falai mögött. Az emberek arcára kiült a szorongás, a gyomrom összeszorult a besűrűsödő félelem láttán. Minden alkalommal sikerült komplikáció nélkül továbbállnunk, megkönnyebbülten gördültünk tovább célunk felé. Maradtunk a baljós sejtéssel, hogy Van környékén **zajlik a történelem**.

kurdok által lakott területek

Kurdish Areas in the Middle East and the Soviet Union

800903 (544643) 3-88

Van - Urartu erődítmény

A kezdeti bizonytalanságot a pályaudvar egyik padján hagytuk leülepedni, majd bebusoztunk a város központjába, ahol rövid gyaloglás után megtaláltuk a turista információs központot. Szereztünk egy térképet, majd a legrövidebb úton felkerestük a város egyik olcsó hoteljét: az **Aslan-t** (magyarul: oroszán). Rövid alkudozás után sikerült megállapodnunk az árban, majd lepakoltuk a cuccainkat és kibusoztunk az **Urartu erődítményhez**. A várban körülfogott egy tucat helyi gyerek, kórusban kiabálták, hogy "máni, kola, máni". Hosszasan követtek követelőzően ismételve az említett mágikus szavakat. Adtam nekik az ebédre megmaradt török pizzából, nagyon úgy tűnt azonban, hogy a kólának jobban örültek volna.

Van - esti séta

Sötétedéskor hagytuk el a várat. A hazafelé tartó dolmus taxi kivilágítatlan utcákon át **ismeretlen világba kalauzolt el bennünket**. Szűk, kivilágítatlan sikátorokon haladtunk végig, olykor a semmiből feltűnt egy gyerekraj, ilyenkor kövek koppantak az ablakon. A központba érve egy sokkal fényesebb, modern város forgalmas utcáin találtuk magunkat. Betévedtünk egy zenekuckóba, ahol rögtön rákérdeztem, hogy árulnak-e hagyományos kurd népzene. A kiszolgáló srác szeme felcsillant, azon nyomban rávágta, hogy **Sivan Perwer** majd kérésünkre több albumába is belehallgattunk.

Turistas esténk volt: a továbbiakban benéztünk egy ruhásüzletbe is, ahol az asszony meglepően szép női cuccokra bukkant. A felszolgáló srác hajlandó lett volna saját kezűleg is átszabni a kiszemelt portékát, hogy megvegyük. Egy másik helyen az egyik kiszolgáló fiú kirohant egy közeli élelmiszerüzletbe, majd két hűsítővel kínált meg bennünket. Biztosra veszem, hogy zsebből fizette; nagy örömmel lapozgatta az előbányászott török-magyar szótárt, hogy minél többet megtudjon rólunk. **A keleti emberszeretnek nincs határa**. Az emberek úgy közlekednek az utakon, hogy közben **látják egymást** és ismeretlenül is szólnak egymáshoz. Időközben egyre nagyobb bátorsággal érdeklődtem az éppen aktuális beszélgetőpartnerünk nemzetisége felől. Igyekeztem betartani a vélt határokat, csak az általam erre alkalmasnak ítélt pillanatokban feszegettem ezt a kérdést. Sajnos nagyon kevés olyan emberrel találkoztunk, aki tudott angolul. Az éttermekben még imitt-amott előfordult, hogy vendéglátónk tudott néhány szót, az utca embere azonban többnyire egyáltalán nem ismerte az angolt. Az az igazság, hogy ebben a térségben furán is hangzott ez a nyelv, nem szívesen használtam (nem is volt miért), igyekeztem minél több alapszót bemagolni törökül és kurdul. Számos török szó hasonlít a magyar párjára, erre lelkesen hívtuk fel vendégszerető barátaink figyelmét: csadir = sátor, yürük=gyűrű, aslan=oroszlán...

Van-i macskatár

Másnap reggel elindultunk, hogy felkeressük az egyetemi kampuszban lévő **macskarezervátumot**. Elképzelésünk, miszerint az egyetemi központ valahol a városban, vagy legalábbis a város szélén terül el, hamisnak bizonyult. A dolmus taxi kiviharzott a városból, majd a puszta közepén hirtelen megállt: megérkeztünk. A távolban láttunk egy épületet, ami akár célpontunk is lehetett, úgyhogy elköszöntünk és gyalogosan nekivágtunk a poros útnak. Az út jobbszélén legelésző szarvasmarhától 100 méternyire volt a keresett épület, a hely elhagyatottsága miatt már attól tartottunk, hogy nem lesz ki beengedjen a macskavizitre. Csengetésünkre megjelent egy kamasz fiú, gyorsan közölte a belépő árát, majd fertőtlenítés céljából a kezünkbe nyomott egy-egy nejlonlábbelit.

A meglehetősen apró épület közepén egy kb. 15x8-as ketrecben két nagy fehér cica fogadott bennünket. Miután agyonsimogattuk mindkettőjüket, felkutattuk a zárt helyiségekben lévő példányokat is. Meglehetősen szomorú kép fogadott bennünket: 5x6 méteres szobákba zárva mostoha körülmények között éltek szerencsétlen párok. Az egymás között viselt harcok nyomai örökre megszábták arcberendezésüket: **egyeseknek ki volt vájva a szeme**, mások rendkívül kopott szőrzettel, **soványan** járkáltak céltalanul az üres helyiségekben.

Kati az egyik szobában alvó 4 alvó csöppségre lett figyelmes. Bátran benyitott és elindult a macskakölykök felé. A semmiből hirtelen előbukkant a dühös anya, s vadul rohant elhárítani a vélt veszedelmet. A Kedvesnek az utolsó pillanatban sikerült becsuknia az ajtót, majd megdöbbenve nézte az ablak mögött vicsorgó fenevadat. Egy másik teremben sikerült beszereznie egy figyelmeztető jellegű macskaharapást, engem pedig átmenet nélkül karmolt meg az egyik becézett példány.

A várva várt találkozás meglehetősen vegyes érzéseket keltett bennünk. A kétszínű szemű macska Van szimbólumának számít, ehhez képest a macskarezervátumban tapasztalt állapotok [nemtörődömségről](#), [pénztelenségről](#) és [hanyagságról](#) tanúskodtak.

Akdamar szigete

A délelőtti kellemetlen tapasztalatok után Van másik szimbólumát látogattuk meg: az Akdamar szigetén lévő örmény templomot. Festői helyen fekszik ez a formás, kicsiny épület.

Visszaút Isztambulba

Az utolsóelőtti széken ültünk, mögöttünk két enyhén vágott szemű iraki útlevelel bíró fiatalember bóbiskolt, átlósan mögöttünk pedig két borjúszemű iráni fiú pislogott ijedten a világra. Közvetlenül mellettünk egy kurd fiú ült a földön: neki nem jutott hely, így a harminc órás utat rendkívül kényelmetlen körülmények között tette meg.

A busz közepe tájékán vélhetőleg kurd család tanyázott: csak a szülőknek jutott hely, [négy kisgyermekük a lábuknál kucorogtak](#). A legkisebb gyerek fél év körül lehetett, gyakran felsírt, nehezen bírta az utat szegényke.

Nagy szerencsénkre a buszon megismerkedtünk [Aytahhal](#), ki nagyon jól beszélt angolul, így számos izgalmas témáról tudtunk társalogni. A török politológus egyetemi tanár szülővárosából, Vanból igyekezett Ankarába. A kurd téma kapcsán kifejtette, hogy tévesen keresünk bármiféle kapcsolatot az európai kisebbségek és a kurdok helyzete között: ahhoz, hogy valamit is megértsünk az itteni problémákból, szerinte beszélnünk kellene a térség nyelveit, hogy direkt kapcsolat révén tudjunk benyomásokat gyűjteni, és ezáltal rálátást nyerni a helyi politikai és társadalmi helyzetre. Aytah ezek után megjegyezte, hogy különösnek tartja, hogy elsősorban politikai jellegű kérdésekkel bombázzuk és nem kulturális vagy néprajzi témákat feszegetünk. Nagyon [határozottan és önérzetesen pattintotta vissza kérdéseinket](#), egyértelműen tudtukra adva, hogy nem fogjuk megérteni a kialakult konfliktus okát, ebben a kérdésben jobban járunk, ha az ETA, vagy az IRA hátterét tanulmányozzuk...

Arra a kérdésre, hogy milyen gyakoriak a gerillatámadások, azt válaszolta, hogy átlagosan heti 2-3 katonaságot célzó támadás történik (*"They have always militatry targets"⁴*). A katonaság nem boldogul ellenük, mert a lakosság aktívan és egydöntetűen támogatja a KKP-t. Megkérdeztem, hogy mi haszna a gyakori útszéli ellenőrzéseknek, talán így próbálják kiszűrni az ellenállókat? A "terroristák" nem hülyék, válaszolt Aytah, ezzel a módszerrel biztosan nem foghatóak el, a katonai ellenőrzőpontok egyedüli célja [erőfitogtatás, a helyiek folyamatos megfélemlítése](#).

Újra Isztambulban

⁴ Mindig katonai célpontjaik vannak

30 órányi buszozás után a déli órákra érkeztünk meg Isztambulba. A nagyvárosi forgatag becsülettel lefárasztott, **csüggedten kívántuk vissza Van csendes utcáit**. Az volt a legfurább, hogy jóllehet itt már az emberek beszéltek az angol, folyamatosan az volt az érzésem, hogy Kurdisztánban jobban meg tudtuk értetni magunkat török és kurd szótöredékekkel és sok-sok gesztussal.

Amilyen rosszul indult a mai nap, annyira kellemesen folytatódott. Izzadtan, csapzottan értünk be volt szálláshelyünkre, az Antique Hostelbe. Megkértük a tulajt, hogy estig hagyassuk ott a csomagokat, valamint egy gyors zuhany erejéig igénybevehessük a fürdőt. Azt válaszolta, hogy a fürdőt csak este használhatjuk, mert most tisztítják. Kati a fáradtságtól és az elutasító hozzáállástól egy picit lefáradt és hüppögni kezdett. Ezekután -mivel azt gondoltam, hogy a pénz hiánya itt a gond- megpróbáltam megolajozni a dolgot, de nem jártam sikerrel. Fáradtan, csalódottan kullogtunk el a helyszínről, megvettük a helyjegyeket és betértünk egy állomásközi étterembe. Rendeltünk két dürümöt, azt mondták, hogy OK, majd az egyik kiszolgálófiú elrohant valahová. Kb. egy félórás várakozás után úgy döntöttem, hogy egy picit megsúrgetem a dolgot, odabiccantem a pincérnek: **"Dürüm kaputt?"**. A srác erre elrohant valahová és kb. 2 percen belül megjelent két hatalmas adag tekerceslt hússal. A várt csirkehús helyett recsegős **undorító cucc** került a szánkba... úgyhogy jobbnak láttuk nem megenni a bizonytalan eredetű ételféleséget.

F. beszámolója

Nagyon úgy tűnt, hogy ez nem a mi napunk. Fásultan masíroztunk a nagy bazár irányába, amikor belebotlottunk F.-be, a Van-i származású szőnyegárusba. Udvariasan behívott egy csupor teára, majd rövid előjáték után merészen **rákérdeztem a kurd helyzetre**.

Részletes beszámoló következett, melynek során F. elmesélte, hogy 10 éves koráig egy **Hakkari** melletti faluban élt, amikor a török hadsereg a szeme láttára végezte ki az unokabátyját. Mindezt azért tették, mert nem vállalt magára olyan cselekedeteket, melyeket nem követett el.

Az első világháborút követően **Mustafa Kemal Atatürk** kérte **Sheikh Said**, kurd vezér támogatását a francia, angol, görög megszállók kiűzéséhez. Az erről szóló dokumentumok a mai napig Sheikh Said unokájának birtokában vannak, és ezeket egy alkalommal egy dokumentum filmben nyilvánosságra is hozta. Miután sikeresen legyőzték az ellenséges erőket és Törökország elfoglalt területei felszabadultak, Sheikh Said elkezdte a tárgyalásokat Atatürkkal a határok kérdésével kapcsolatban. Mustafa mindenre rábólintotta, majd Ismet İnönüvel, az akkori hadsereg vezetőjével úgy döntöttek, hogy a kurd kérdést a lehető legegyszerűbben oldják meg. Ezekután katonai erőkkel bevonultak Kurdisztánba, Sheikh Said-et nyilvánosan kivégezték, majd **Atatürk 1923-ban kikiáltotta az egységes Török nemzetállamot**.

A kurdoknak azóta egyetlen vezetőjük volt Törökország területén: **Abdullah Öcállan**, akit 1999-ben fogták el, majd nemzetközi nyomásra a halálos ítéletet életfogytiglanra mérsékeltek. **Abo-t**, ahogyan a kurdok hívják, azóta egy Márvány tengeri börtönben tartják fogva.

F. mesélt a katonaságról is. Besorozáskor a commandant megkérdezte, hogy honnan való, majd miután egyértelművé vált, hogy kurd nemzetiségű, a következőket mondta: "Welcome to hell! From now on you will make all what I say. There is no God, and the Prophet is in the holiday. Nobody can help you, in the next few month you will wish to die"⁵.

Vissza Budapestre

⁵ Isten hozott a pokolba! Mostantól azt fogod csinálni, amit mondok! Nincs Isten és a Próféta szabadságon van! Senki nem fog segíteni rajtad az elkövetkezendő néhány hónapban, halálotat fogod kívánni!

Az **Erdélyben** dúló árvizek miatt **Olténián** át tettük meg visszavonulásunk utolsó szakaszát. Craiova tájékán láthatatlan kezek kiemelték fejem alól pénztárcámat, ezzel jelentősen megnövelve kirándulásunk költségvetését.

Vantól Budapestig három nap alatt jutottunk el. Az asszír, hettita, urartu, bizánci, oszmán történelmi helyek lenyűgözőek voltak, Kappadókiához fogható természeti szépséggel nem találkoztam mindeddig. Mégis, ahogy távolodtunk Kurdisztán földjétől, a sejtés bizonyossággá érlelődött bennem: **kirándulásunk témája nem ez volt.**

Buta turistaként lépten-nyomon feltettem a kérdést műemlékeket bámuló olaszoknak, franciáknak, japánoknak: miért van annyi katonai ellenőrzőpont az utak mentén? A válasz egydöntetűen a következő volt: "Have you heard about PKK? The soldiers are here for our safetiness. You know, there are a lot of terrorists in this area..."⁶ Ezek szerint a kurdok ölik a kurdokat... hogy van annyi baromarcú turista, beveszi ezt a **propaganda hülyeséget**?! Eljönnek megbámulni a halott Urartu civilizáció maradványait, és közben nem veszik a fáradságot, hogy a legegyszerűbb logikai műveletet elvégezzék primitív agyukkal.

A történelem a szemünk előtt zajlik, de nem látjuk, nem akarjuk látni, mert **nem akarunk részesei lenni egy kegyetlen valóságnak.** Fogjuk az elhízott turista ülepünket, elvisszük csodás történelmi helyekre, készítünk egy szekér fényképet hétköznapi kövekről, s meg vagyunk elégedve magunkkal: milyen szép, tartalmas nyarunk volt! Erőlködünk, megmásszuk a szebbnél szebb hegyeket, bebarangoljuk a mesés szép várakat, megcsodáljuk a karavánszerájokat, a nap végén pedig gusztustalan módon leéljük a lakosok vendégszeretétét.

Követjük az útikönyv parancsait, rácsodálkozunk a távoli múlt nyomaira, közben pedig nem akarunk tudomást venni arról, hogy **szemünk láttára szívódik fel Kis-Ázsia legnagyobb értéke.** Természetes eróziós folyamat, a térség sajátossága, hogy örmények milliói tűnnek el egy évtized alatt; ugyanez történik napjainkban a kurdokkal, de nem vagyunk hajlandóak tudomást venni róla.

⁶ Hallottál a PKK-ról? A katonák a mi biztonságunk érdekében állomásoznak itten, tudod sok terrorista kószál ezen a vidéken!